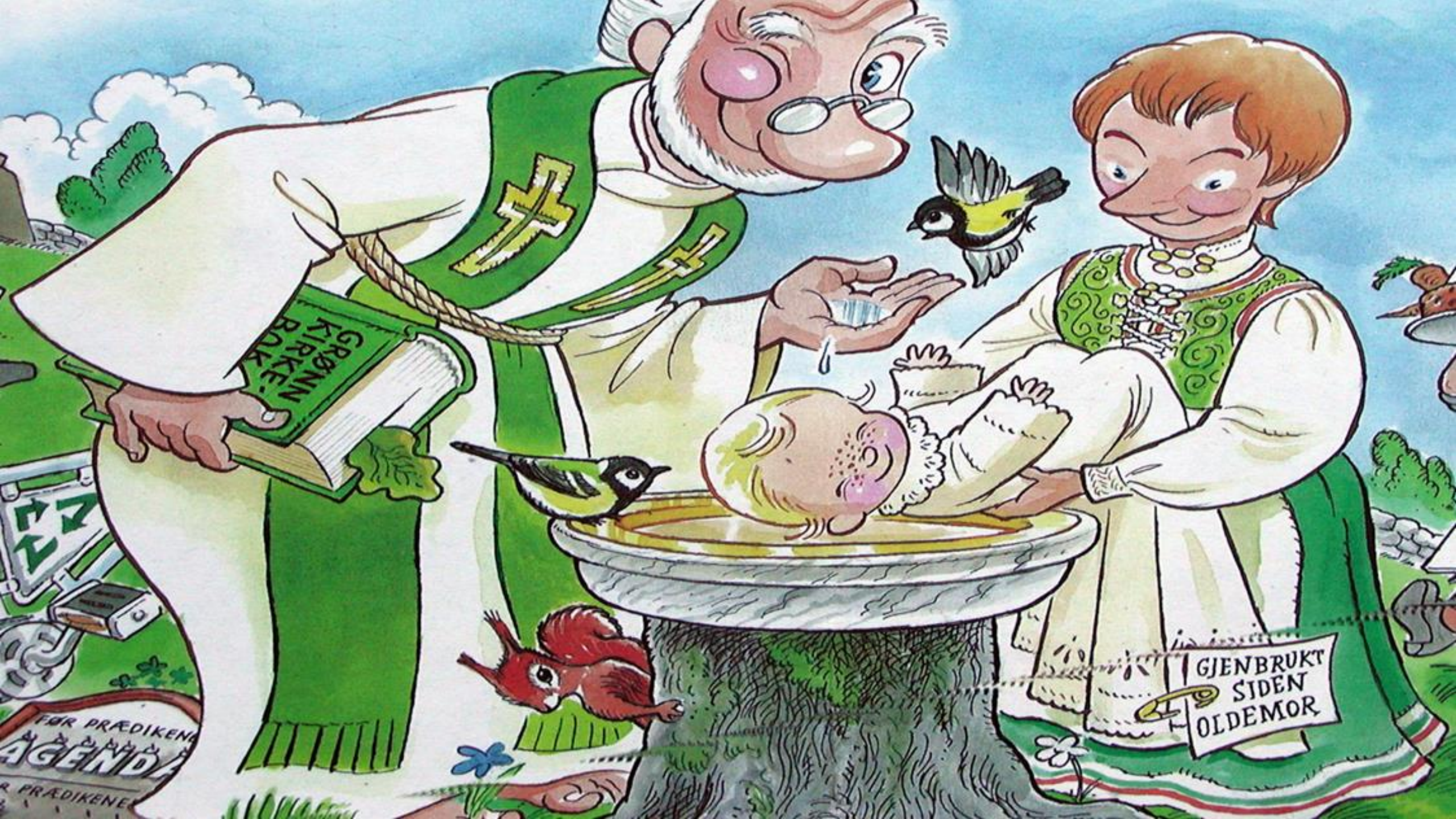

Hvilken rolle kan kirken
ta for å mobilisere til
mer engasjement?

Verdens kirker har engasjerte seg i kampen for miljø og økologisk bærekraft gjennom 55 år. I denne perioden har Den Norske Kirke jobbet både med holdningsskaping, teologi, politisk påvirkning, utvikling av egen organisasjon og nettverksbygging.

Hva har disse årene lært oss om kirkens muligheter og begrensinger som en grønn aktør?

Åndelige naturvernere

En ting jeg som ung kristen har forundret meg over, er at naturvern er energi-ettak inn i ganske nylig (jfr. Romarheim på Geilo-møtet), har vært og er så lite framme i kristen debatt og forkynnelser. Åbortmønstret og kristen tro er endige vi lærer nevnt sammen. Dette er vel og bra. Mitt spørsmål er allikevel om det ikke er minst et ondt på sin plass på respekten for livet, som også hadde klinge sammen. Kristentro og naturvern?

Alle kristne ser nok riktig-heten av arbeid i miljøbevegelse, men de mener at dette ikke er noe vi kristne bør blande kirken inn i. Det er ikke åndelig nok. Det er politisk. Og det står ingen ting om naturvern i Bibelen bortsett fra at det skal bli forurensning av havet i de siste tider (Joh. Ap. 8v/10), og vi kan jo

MYE ELGKJØTT

Under elgjakta i fjor høst ble det felt om lag 32.500 dyr, litt mer enn året før og på høyde med rekordåret. Her går det fram av en oversikt fra Statistisk Sentralbyrå. Det ble felt 19 prosent av fellingskvoten, det samme som de fire siste år. Oppgang i fellings-tallet skyldes særlig at det ble felt ca. 800 flere elg enn året før. (NTN)

GILDE HAR EKE PØLSER MED HØYT KJØTTINNOLD - DERFOR DEN GODE SMAKEN

De ekte pølsene er produsert etter kjøttforskriften og er beskyttet av myndighetene for den skyld. Det betyr at det stilles strenge krav til valg av råvarer. Eksempler på ekte pølsar med beskyttede varernavn er: Wienerpølse, Sausbønder, Rødt kjøttbønder, Grøtpølse, Møsterpølse og Kjøttbønder.

HØYT KJØTTINNOLD. Kjøtt skal alltid være hoved-ingrediensen i pølsar. Det betyr i hvertfall vi i Gilde. Derfor har vi konsekvent valgt å produsere pølsar med høyt kjøttinnhold, noe du kan kjenne på den gode smaken.

GILDE

MINORE FETT. Gilde har i gjennomsnitt ca. 20 % lavere fettinnhold enn det kjøttforordningen tillater.

REDUSERT SALTINNOLD. Salt fremmer smak, men for store mengder er ikke sunt.

I Gilde-pølsene har vi redusert saltinnholdet uten at dette har gått ut over den gode smaken.

Vi er sikre på at du vil like pølsene våre. Smaksgarantert!

Vegen til Skarnsundbrua: Langt foran tidsplanen

Store lastebiler blir brukt til å transportere steinmassene fra skjeringa og til vegen lenger fram mot fjorden.

Av Amund B. Kvam

— Arbeidet med tilstøtende veg til Skarnsundbrua ved Vangshylla — en aldri så liten merkeing sist uke. Da ble det gjennomslag for sprenginga, og valg av bruotype er avgjørende for hvor mye arbeid som gjenstår på denne sida av brua. Anleggsvegen skal være kjørbar for entreprenøren til 1. april — noe vi reknar med skal holde. Vi ligger nå foran tidsplanen.

Sier oppsynsmann og anleggsleder Øyvind Dahl — Utsettelsen av anbudstapninga til i dag gjør at vi måtte holde opp med boringa i en uke, men vi skal likevel klare arbeidet innen fristens utløp, legger Dahl til.

Nærmere 40.000 kubikkmetre fjellmasse skal flyttes på Indersøy-sida, og det er minst like mye på Morvik-sida. Hvilken bruotype som blir valgt er sterkt avgjørende for hvor mye fjell som må sprenges der.

Arbeidet med tilstøtende veg på Indersøy-sida tok til 20. september. Overskuddet av jord er brukt til å legge igjen en bekk. Dette har gitt flere dekar med fullverdig skogland. Vel ti tusen kubikkmetre stein har Indersøy kommune brukt til å utvide området på Vangshylla.

— Har store menneskaper vært i arbeid?

— I perioder har det vært to til tre gravemaskiner i arbeid, seks spesialarbeidere, bore-rigg med to manns, to dumpere, tre til fire lastebiler og en hjullaster.

Det er bygd en jordbruksundergang og fyllt opp steinmasser.

— Er interessen stor for brua blant entreprenører?

— Det har meit seg ti-tolv interesserte norske firmaer og et finsk, sier Øyvind Dahl.

En skikkelig jordbruksundergang er bygd. Her har vi Tor Saurauet, Ognaf t.v., sammen med Frank Erhus, Steinkjer.

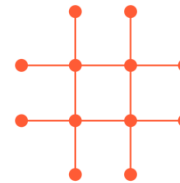
Her er det anlegget av tilstøtende veg til Skarnsundbrua på Indersøy-sida. Arbeidet ligger framfor tidsplanen.

Tom Sverre Tomren

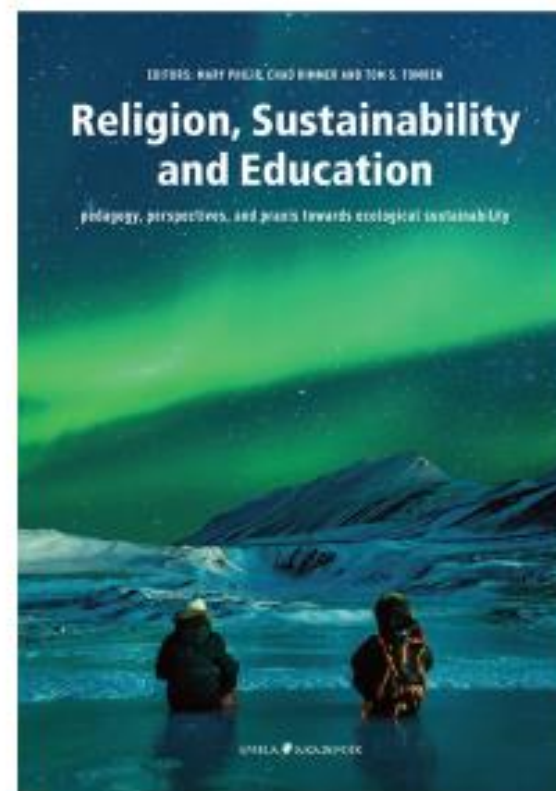
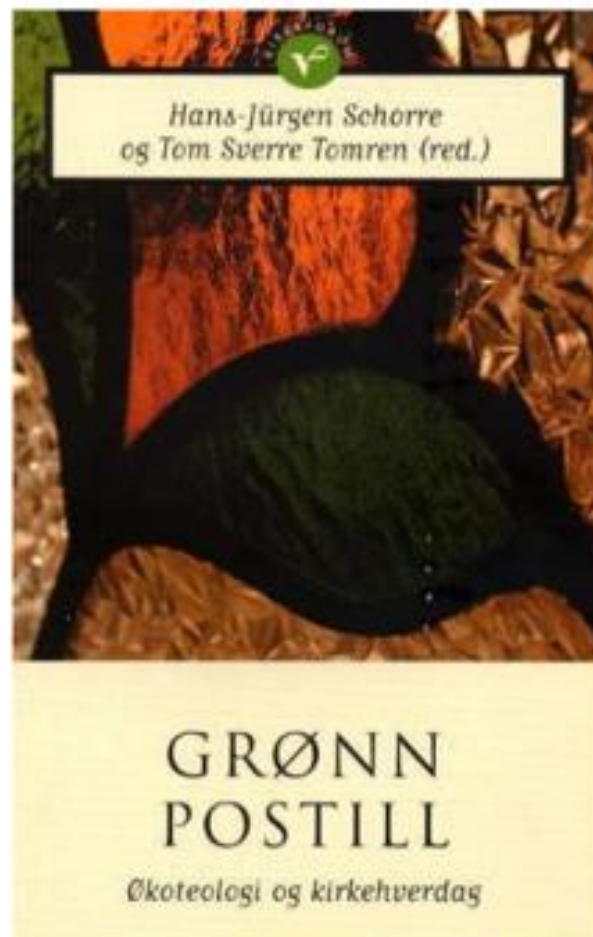
Kyrkje, miljø og berekraft

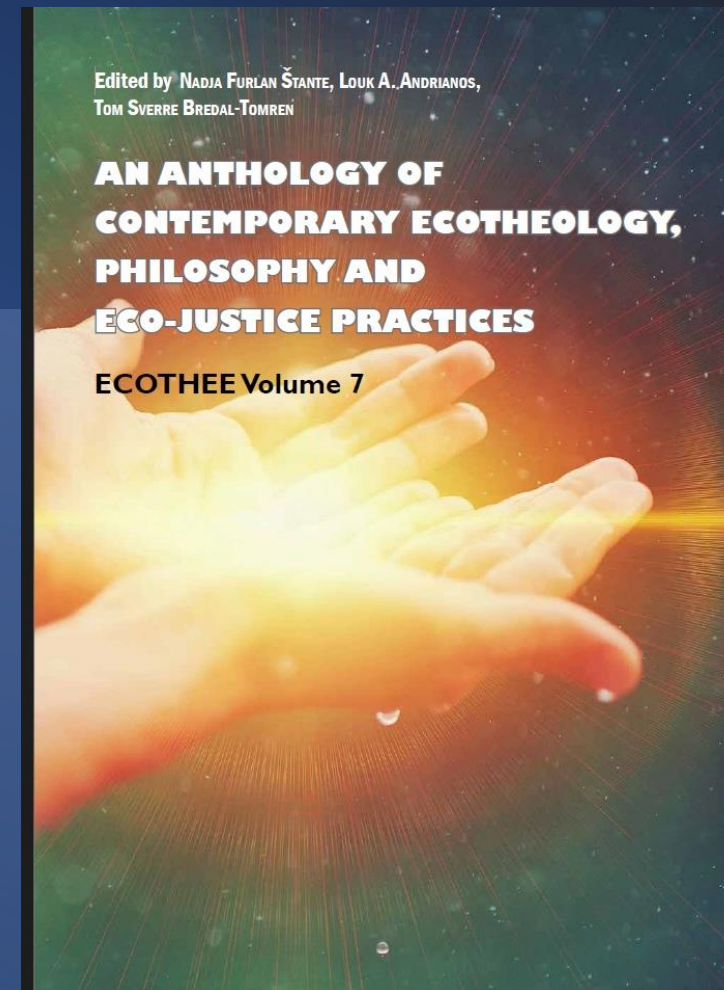
Ein studie av miljøfråsegnene i dei store kyrkjefamfunna i perioden 1969-2019 og ein detaljanalyse av korleis Den norske kyrkja har arbeidd med det grøne skiftet gjennom 50 år

EMBLA AKADEMISK

VID

Her bor vi

WORLDWATCH INSTITUTES MILJØRAPPORT

State of the World

JORDENS TILSTAND

2003

Chris Bright Christopher Flavin Gary Gardner Mia MacDonald
Anne Platt McGinn Danielle Nierenberg Payal Sampat Janet Sawin
Molly O'Meara Sheehan Linda Starke Howard Youth

Som Kirke:

Skape økologiske
verdensbilder

Gi etisk
troverdighet

Skape grønne
prosjekt/
bygninger/reiser

Skape
endringsagenter

Skape
massebevegelser

Påvirke
politikerne

Skape global
solidaritet

Strukturen i de fleste KM/ BM utkallelser:

En ny kurs for:

- samfunnet (storting, regjering, styresmakter,)
- det enkelte mennesket (det norske folk(den enkelte)
- kirken (kirkerådet, bispemøte, proster, ansatte, menighetsråd)

Kirkens rolle:

Samfunn, politikk

Kirke, organisasjon

Den enkelte, husholdninger

Som Kirke:

Skape økologiske verdensbilder

Gi etisk troverdighet

Skape grønne prosjekt/ bygninger/reiser

Skape endringsagenter

Skape massebevegelser

Påvirke politikerne

Skape global solidaritet

Skape
endringsagenter

DOUBLE ISSUE

DEC. 23 / DEC. 30, 2019

PERSON *of the* YEAR TIME

**GRETA
THUNBERG**

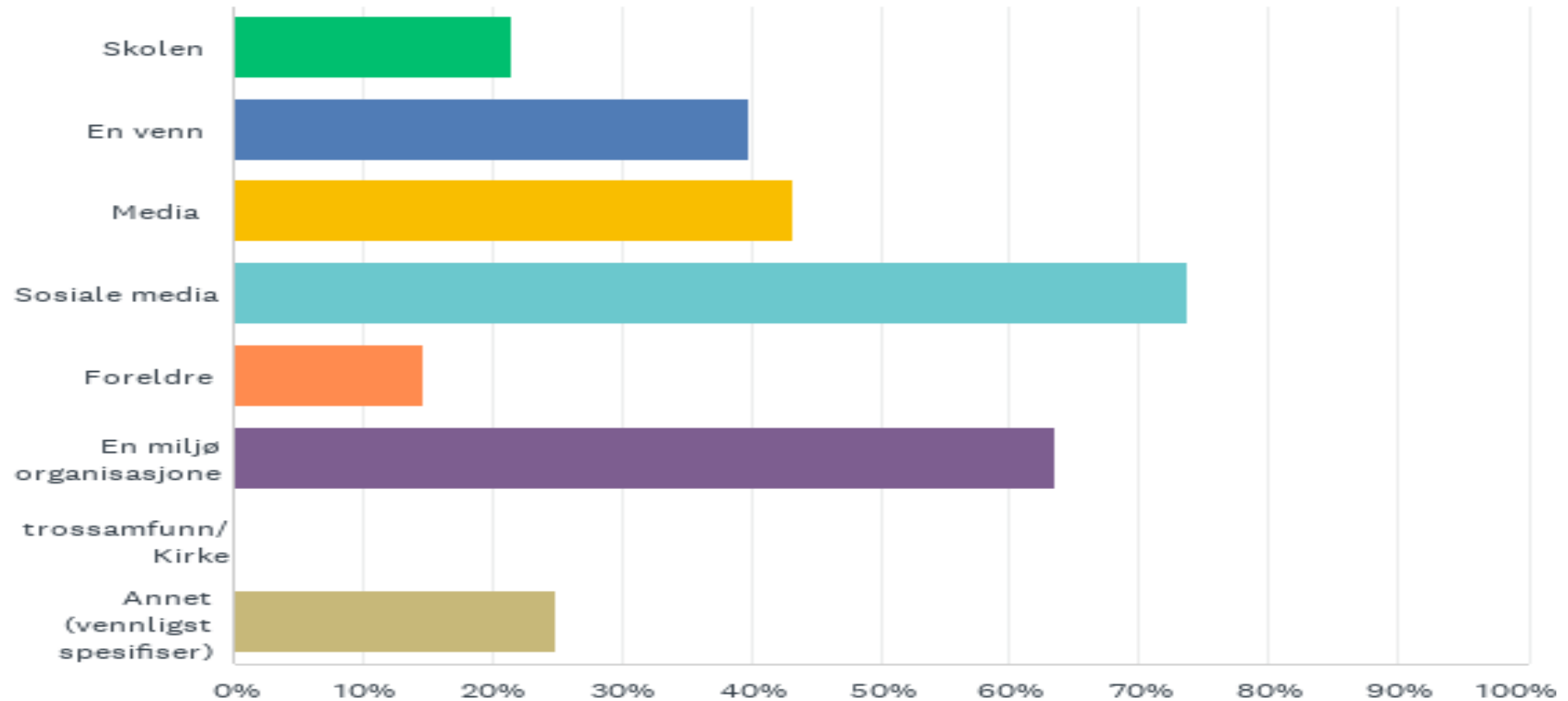
THE POWER
OF YOUTH

time.com

SP7: Hvem har motivert det til å delta i klimastreiken (Du kan krysse på flere alternativ)

- Besvart: 88 Hoppet over: 0

Tom S. Tomren / Østfold University College

Tradisjoner i miljø og bærekraftsundervisningen	Faktabasert	Normativ	Pluralistisk
Perspektiv på bærekraftsproblemer	Bærekraftsproblemer er kunnskapsbasert og blir løst gjennom forskning og informasjon	Bærekraftsproblemer er moralske som kan bli løst ved å påvirke folks holdninger og handlinger	Bærekraftsproblemer er Politiske og bør håndteres gjennom demokratiske prosesser
Årsaker til bærekraftsproblemer	Et uforsigbart resultat av produksjon og ressursutnyttelse i samfunnet	Konflikt mellom samfunnet og naturlovene	Konflikt mellom menneskers ulike prestasjonsmål
Viktigste undervisningsmetode	Informasjon om fakta fra elev til lærer	Overføring av bærekraftige verdier gjennom elevaktive øvelser	Kritiske diskusjoner basert på ulike alternativ
Målet med bærekraftsundervisningen	Eleven får kunnskap om bærekraftsproblemer ved å lære vitenskapelige fakta	Eleven tilegner seg bærekraftige holdninger og handlingsmønstre	Eleven utvikler sin evne til å kritisk evaluere og ta standpunkt i bærekraftsspørsmål
Fakta-verdi forkus og forholdet mellom dem	Fakta	Fakta som fører til verdier	Eleven og verdier står i et vekselforhold
Den demokratiske prosessen i forhold til utdanningen	Etter	Før	I
Styrker	Basert på pålitelig kunnskap	Effektiv for individuelle endringer	Støtter demokratisk kompetanse
Svakheter	Utelater verdidimensjonen av bærekraftsspørsmålet	Bryter med utdanningens demokratiske og forgjørende målsetting	Tidkrevende og utfordrende å skape forpliktelser.

Lære av
fagfolka!

Tom Sverre Bredal-Tomren (red.)

UTDANNING FOR BÆREKRAFT

Erfaring og forskning fra barnehage og skole

CAPPELEN DAMM AKADEMISK

OPEN ACCESS

Bidra med etisk troverdighet

«Jeg liker ikke å si at jeg hadde rett, men fakta taler for seg selv»

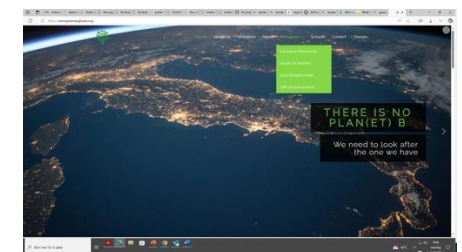
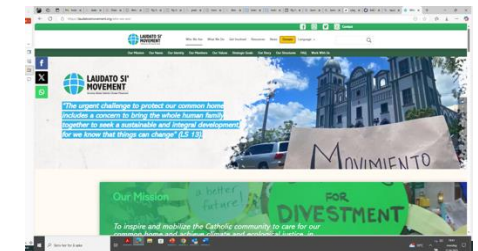
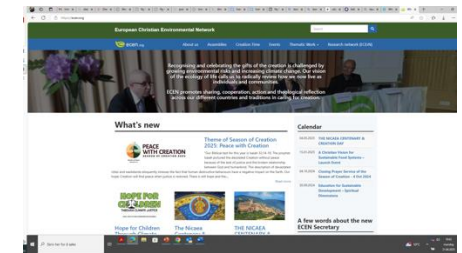
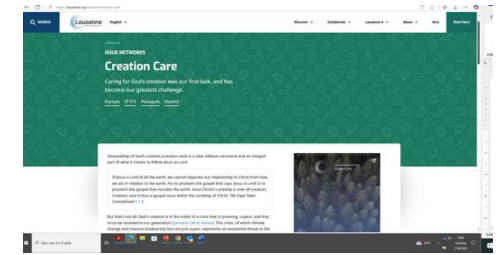
Kjell Magne Bondeviks regjering ble kastet ut av regjeringslokalene da den ikke ville godta gasskraftverk med utslipp på Kårstø. 12 år senere fremstår prestisjeprosjektet som en gigantisk feilinvestering.

Skape
massebevegelser

Ulike nettverk både nasjonalt og internasjonalt

- Nettsider
- Økohelger o.l
- Klimavalgallianser
- Menighetsblad
- Ressursgrupper
- Aktiv deltaking i miljø organisjoner
- Temakvelder og foredrag

Grovt sett: Aktive kristen i Europa er miljøvennlige og engasjerte.

Religion	2002			2010			2018		
Is environmental responsibility important?	Yes	Little	No	Yes	Little	No	Yes	Little	No
Roman Catholic	71	26	2	68	28	3	76	22	2
Protestant	69	28	2	73	24	3	78	19	2
Eastern Orthodox	82	16	1	77	22	3	77	21	2
Other Christian	69	28	3	69	28	3	76	21	3
Jewish	63	31	6	69	29	2	69	29	3
Muslim	64	30	6	75	22	2	70	27	4
Eastern Religions	76	18	6	77	20	3	78	21	1
Other	72	23	4	78	21	2	79	21	1
Average Result	71	27	3	71	26	3	77	21	2

Kilde ESS

Hvor enig er du i følgende påstand:
"Det er synd å forurense"?

	Helt enig	Delvis enig	Verken/elle	Delvis uenig	Helt uenig
Den norske kirke	37,2%	37,0%	19,4%	3,8%	2,6%
Pinsebevegelsen	14,3%	42,1%	24,1%	11,3%	8,3%
Misjonssambandet	27,5%	34,9%	22,8%	10,1%	4,7%
Normisjon	22,6%	46,0%	21,9%	5,8%	3,7%
Misjonskirken	20,5%	40,9%	26,1%	7,4%	5,1%
Frikirken	26,7%	38,4%	27,9%	5,8%	1,2%
Metodistkirken	21,3%	46,8%	21,3%	2,1%	8,5%
Baptistsamfunnet	35,7%	25,0%	21,4%	7,1%	10,7%
Indremisjonsforbundet	14,6%	43,9%	29,3%	9,8%	2,4%
Frie Evangeliske	20,0%	22,9%	25,7%	11,4%	20,0%
DELK	26,1%	38,0%	22,8%	7,6%	5,4%

Skape grønne
prosjekt/
bygninger/reiser

BYTTE MARKED

**I ILADALEN KIRKE
LØRDAG 20. OKTOBER KL 12-16
INNLEVERING FREDAG 16-18**

Ta med klær, leker eller bøker du ikke trenger og bytt dem i noe du trenger! Inntil 7 av hver.
Åpen kafe. Se facebook.com/iladalensvenner for bytteregler.

Arrangør: Iladalen kirke, Iladalens venner og beboere i Iladalen

Handlingsplan for vår grønne menighet 2022 – 2023

1. Bidrag i menigheten og kirken i større sammenheng

- Vi vil bidra til bevisstgjøring for vern av skaperverket i hele menighetens arbeid.
- Vi vil engasjere oss i lokalt og regionalt grønt samarbeid, både i kirken og i samfunnet ellers.
- Vi vil utfordre fellesrådet til grønn drift på alle områder, og våre representanter i fellesrådet/menighetens administrasjon skal arbeide for dette.

2. Gudstjenesteliv

- Vi vil inkludere vern av skaperverket i bønner, liturgi, sang- og salmevalg.
- Vi vil utfordre til engasjement for prekener og annen forkynnelse.
- Vi vil feire Skaperverkets dag og andre gudstjenester i undring og takknemlighet over skaperverket.
- Vi vil samle inn penger til et grønt prosjekt eller en miljøorganisasjon.

3. Diakoni, undervisning og misjon

- Vi vil bidra til å integrere vern av skaperverket i trosopplæring og barne- og ungdomsarbeid.
- Vi vil innarbeide vern av skaperverket og kamp for rettferdighet i menighetens diakoniplan.
- Vi vil arrangere brukktøy salg eller gi rom for andre kreative tiltak.
- Vi vil arrangere temakvelder med fokus på vern av skaperverket, der bevisst forbruk og rettferd er del av dette.

4. Informasjon og samarbeid

- Vi vil involvere menighetens medlemmer i kirkens arbeid for vern av skaperverket.
- Vi vil formidle stoff om vern av skaperverket i menighetens informasjonskanaler.

5. Innkjøp, forbruk og avfall

- Vi vil bidra til informasjon om økologisk god mat.
- Vi vil bidra til bevisstgjøring av forbruk, inbefattet bruktkjøp og reparasjon.
- Vi vil sortere avfall for resirkulering, kompostering og spesialavfall til godkjent mottak.

- Bidra til utvikling for «grønne» selvlagede leker for barn.
- Opparbeide en sommerfuglhage og en mulig «finne-på-hage» for barn i kirkehagen i tråd med barneklubben Patent X sin tidligere bruk av hagen.
- Bidra til at kildevann av høy kvalitet hentes i nærområde.

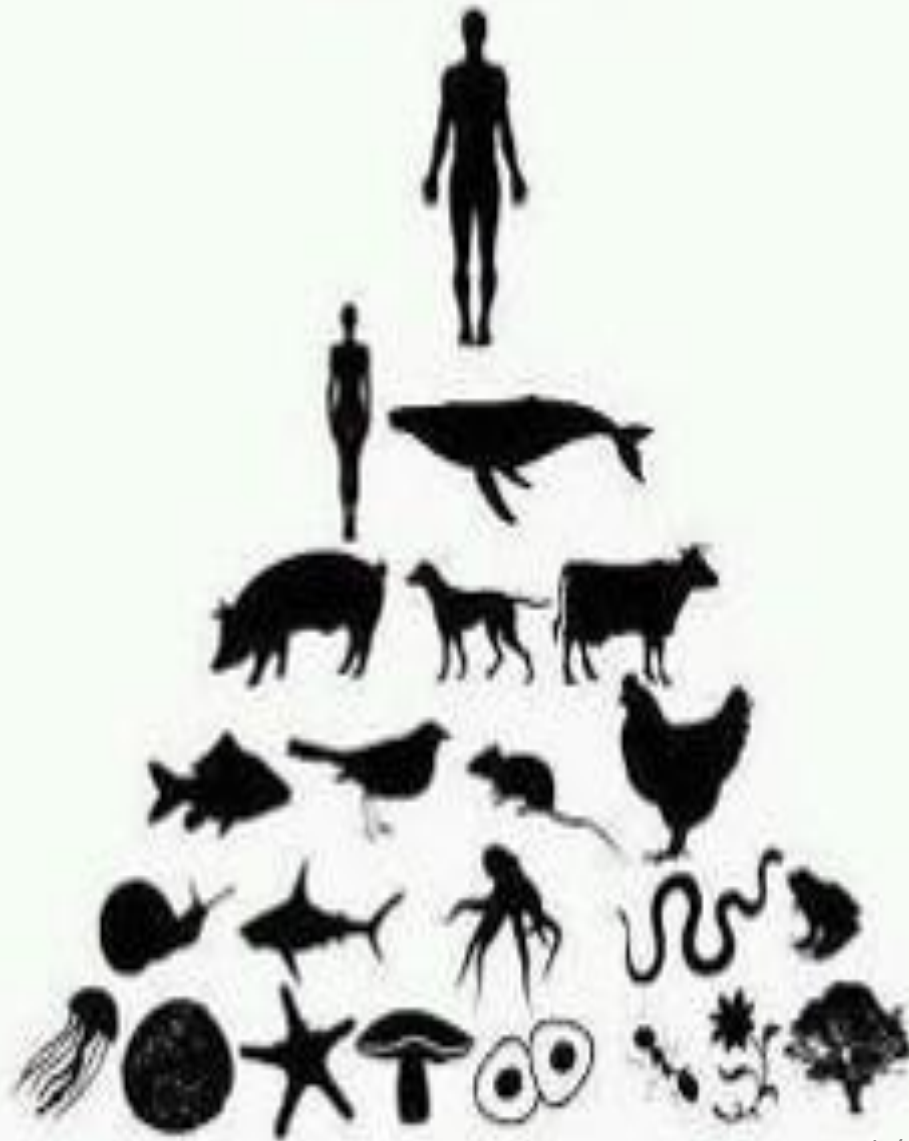

Skape økologiske
verdensbilder

**Å skape Kosmologier: Tolke seg selv
og sin tro med grønne briller**

EGO

ECO

"God saw everything that he had made, and indeed, it was very good."
— Genesis 1:31

The Green Bible

Understand the Bible's powerful message for the earth.

N R S V

New Revised Standard Version

- Green Letter Edition: verses that speak to God's care of creation will be highlighted in green.
- Green topical concordance and green Bible "pull quotes" for further study.
- Inspirational images from key locations and stories.

Hovedmodell: Forvaltermodellen?

Forvalter modeller

- **Ideinnholdet** i forvalterteologien er at Gud har skapt jorden - at han derfor eier jorden - og at han gir mennesket et spesielt etisk ansvar i å ta vare på jorden; forvalte den, i tråd med sin vilje.

3. Trosartikkel

2. Trosartikkel

Større mangfold!

- 2. + 3. trosartikkel
- samisk kosmologi og etikk
- Økologisk antropologi

1. Trosartikkel

Opplæring i Økoteologi

- Ansatte
- Frivillige
- Konfirmanter
- Trosopplæring

Påvirke
politikerne

Skape global
solidaritet

Formidle narrativ fra familien

1000 S. Tamer, 1000 S. Tamer på Vestlandet
1000 S. Tamer, 1000 S. Tamer

Grønne skoler- Madagaskar

Hva har virket ?

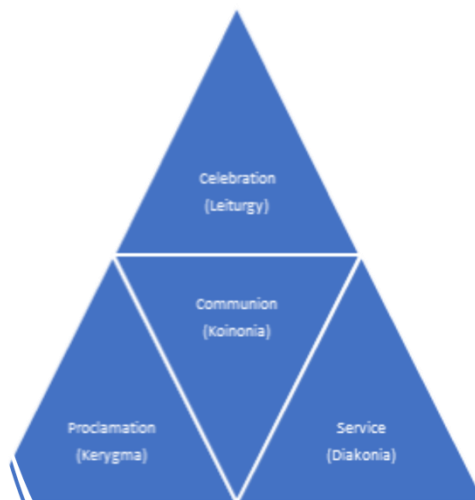

En kort vurdering

- Politisk påvirkningsarbeid
- Holdningsskapende -kirkeaktive
- Etisk legitimering
- Tiltak i egen virksomhet
- Endringsagenter
- Massebevegelse
- Økologisk kosmologi/ forståelse
- Økologisk solidaritet

Noen forslag:

- Egen ressursgruppe i alle bispedømmer og prostier samt egne ansatte i bispedømmene: en person som har avsatt tid og får mandat til dette arbeidet!
- Skaperverksdagen markers og rapporteres hvert år! Bygg ut denne markeringen?
- Miljøprosjekt og ressursgrupper i alle menigheter
- Oppmuntre diakoner, prester og kateketer til å engasjere seg i miljødebatter?
- Temakvelder (inkluderte om Samisk kosmologi)
- Prioritert felt for etter og videreutdanning
- Sorggrupper for natursorg- Omsorg
- Samarbeid og interreligiøs dialog

Tom Sverre Bredal-Tomren, professor
Fakultet for teologi og samfunnsvitenskap, VID
Epost: Tom.Tomren@VID.no